

2. Слободяник О.В. Аналіз поняття «проект», «проектна технологія», «педагогічне проектування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців / О.В. Слободяник // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – Вип. 7. – Ч.3. 306 с. – С.235–243.

САШКО ПОМІДОР

*Стрельнікова О.П.
Охтирка, Україна*

*(Уривок з Книги шостої «Зеркала, –
в поисках призрака» романа «Улыбка кокона»)*

...В революцію жовтня 1917-го вбито батька Сашка М'язя – потомственного дворянина. А трохи згодом – і маму-дворянку. Шестилітньому Сашкові куширями розлогого маєтку вдалося втекти од лютої селянської розправи – заскорузлої у десятиліттях від кріпосного права помсти ще за старезні гріхи блакитнокревних предків. Поневірявся довго. Крав їжу, де тільки міг, аби не вмерти з голоду. Врешті-решт прибився до столичного Харкова. А у ньому кипіла велика робота! І по базарах їжі було вдосталь. Зазівався продавець – і Сашкові є і снідання, й обід, і така-сяка вечеря. Будувався гігант «Держпром», а поруч, в університетському саду закладався ще величніший Дім проєктів.

Ось там, у будівельних закапелках і відловили обірванця Сашка разом із іншими дитячими жертвами чергової революції. Із ними потрапив до Антона Макаренка в комуну імені Держинського під Харковом. І почалося зовсім-зовсім нове життя. Звичайно, в комуні у нього стало знову своїм не тільки ім'я та прізвище, але й хвацько придумане по-батькові, і – обов'язкове новесеньке! – пацаняче прізвисько: Помідор. Бо відгодований на держхарчах хлопець покруглішав, і знову дуже вже зачервонілі щічки од вродженої гіпертонії засяяли до кожного іздалеку точнісінько так, як сяє у липні добре вгодований українським гарячим сонцем помідор з розкішного українського вгороду.

Про те, що він – потомственный дворянин колишніх потомствених кріпосників, у зовсім новому житті Сашко Помідор і сам потроху став забувати. А потім... дуже потім... настали часи, коли він, герой-фронтовик, комуніст із бойовим стажем... Голова колгоспу-мільйонера! Почав будувати... комунізм. Та не де-небудь, а в... окремо взятому селі!.. У Яблучному Ахтирського району на Сумщині.

Оженився. Один за одним народилися троє дітей. Дві дочки й син. Купив піаніно! Знову в його домі зазвучало, як і мамине колись, піаніно... Та не тільки у домі голови. Адже М'язь заснував у Яблучному музичну школу. Й сам грав, згадуючи мамину дворянську науку, і на фортепіано, і на акордеоні, і на баяні

вже. А трохи потому в районному містечку Ахтирці виникла і філія сільської Яблчанської музичної школи М'язя.

...Зараз в живих зосталась лише одна дочка давно покійного М'язя. Саме вона багато розказала мені й про макаренківського колоніста Сашка Помідора, й про нього як про голову передового в Україні колгоспу (імені самого Хрущова!..) І як про свого батька. А ще багато розказала подружка моєї сестрички Наді – корінна яблчанка Марійка Кравченко. А он і...

– Ой, дівчата, а вспомніть, як М'язь нам усім трусів накупляв?! На увесь колгосп?! – захихикала в кулак Мотя Кулик.

І – пішло!.. Перебиваючи одна одну, а то й говорячи водночас, колгоспниці колишньої другої овочевої бригади згадують про те, як одного разечку М'язь опинився поруч із вантажівкою, у кузов якої вони лізли ланкою, аби їхати на буряк. Дув сильний суховій. І широкі спідниці кожної, хто перебирався з колеса до кузова, дебело піддувало й роздувало, до сраму...

М'язь мимоволі помітив, що... Мотя Кулик – без трусів! Не вспів відвернутися, застидавшись, як вітер задер спідницю другої дрібної жіночки, що саме силкувалася перекинути ногу через височенний, як на неї, борт. Й вона – без трусів. Тут вже М'язь, закликавши од такої несподіванки, вирішив додивитися до кінця... Жодна з його колгоспниць не мала трусів. Що таке! М'язь, іще більш помідорного кольору, аніж звичайно, різко-мовчки розвернувся і – не пішов! – побіг до свого ГАЗика, ускочив у нього:

– Гони!

Шофер запитально дзиркнув.

М'язь, не дивлячись йому в лице (може, водій усе те бачив також... ой, як же тільки соромно!.. за колгосп соромно... за соціалізм соромно... за ВКП (б) соромно... за майбутній комунізм – як же ж тільки соромно!), прикрикнув:

– В Ахтирку гони!

Вискочив з машини перед універмагом на центральній вулиці запиленого вщерт містечка, зайшов прямо до директорського кабінету єврея Єлішевича:

– Моисей Абрамович, мне нужно триста пар трусов!

– Триста-а-а?.. – протяг директор. – Зачем Вам, Александр Алексеевич уважаемый, так много трусов? – украдливо питає. – Или такие большие спортивные соревнования там у Вас, уважаемый Александр Алексеевич, намечаются?.. Неужели у Вас в колхозе столько хлопцев-спортсменов?.. Или то межколхозные соревнования... так столько чёрных сатиновых я сей же час и не наберу... – нахилив у питальному поклоні абсолютно сіду голову Єлішевич.

– Колхозниц у меня столько!

– ?!

– Чего смотришь, как будто никогда не видел?! Трусов у них нет!

– Как – нет?.. – ледь прошамкав директор Рай-універмагу.

– Видно, совсем нет.

– Ви-и-идно?..

– Видно, видно! Когда на грузовики лезут – особенно хорошо видно!

– А-а-а...

Єлішевичу, вочевидь, в зобу сперло. Він мовчки різко відкинувся у кріселці на його скрипучу плетену спинку. М'язь сів на стілець перед столом, м'яко гепнув по ньому великим круглим кулаком:

– Давай!

– Что – давать?

– Трусы! Женские!

– Триста пар?..

– Ну да, триста!

– Да наберу ли я столько?.. – зовім розгубився директор.

– Наберёшь! – вже дужче грюкнув по лакованому столу М'язь. – А не наберёшь тут – пошли своих на промтоварную базу. Только быстро! Я спешу. А мы с тобой пока сходим в «Чайную», перекусим. Давай, быстро!

– Ты всегда так спешешь... быстро... – буркнув Єлішевич, важкопіднімаючись з рипучого кріселка.

– Давай-давай, пошевеливайся, пооборотистой давай, очень вся передовая советская торговля! – зареготав М'язь.

Єлішевич же гидливо скривився та промовчав. Пішов віддавати розпорядження.

У «Чайній» М'язя добре знали. Ба навіть любили! Найстаріша офіціантка у сніжно-білих та до залізності накрохмалених напівхалаті й ажурній короні миттю підлетіла до нього, наче невагома юнка:

– Чего изволите, Александр Алексеевич?..

– «Изволите»... – буркнув М'язь. – Отрыжка капитализма?

– Ой... товарищ Мязь, что заказываете?..

– Триста граммов графинчик. Котлет ваших на закуску. Хлебных!.. – усміхнувся їдуче. – А огурцов... побольше! Побольше!

– Сделаемс-с-с... – підбравши й так тонкі розумні губи, прошелестіла відрижно-капіталістично офіціантка (без сумніву, з «колишніх») й відлетіла на шипляче-паруючу в глибинах «Чайної» кухню.

За годинку, вже напившись удосталь гарячого цейлонського чаю з масляно-чорно-ікорковими бутербродами, М'язь також летів. Летів у ГАЗику, як на крилах, летів назад, до свого нового, небатьківського маєтку, у свій «начебто власний» і такий дохідний, з яким і перед убитим більшовиками в революцію батьком-поміщиком було би не соромно, навпаки, є чим похвалитися. М'язь летів у «свій» колгосп! Передовий колгосп Української радянської соціалістичної республіки великого СРСР: колгосп села Яблучного «Маяк». До того ж, летів щасливий, бо з тугими великими зв'язками жіночих трусів та панталонів усіх кольорів райдуги в багажнику, так весело закинутими туди власноруч. От чим би похвалився перед батьком! А особливо – перед мамою... Так, краще вийшло б це перед мамою. М'язь прикрив очі опухлими повіками.

...Ось вона сидить у вітальні. У своїм улюбленім теракотовім платті з мусліну. Грає на роялі. Деко підняте, звуки свобідно так вилітають у сад, несуться до прадідового парку, ріки під пагорбом... Мамині локони, випручавшись із зачіски, теж, видно по всьому, хочять вилетіти кудись далеко, та мама вчасно стріпує головою й приводить їх таким чином до тям: на мить вони завмирають, застидавшись своєї невірності.

А он він, мамин любимчик, Сашенька, підходить до неї:

– Мамочка...

Ніжно обіймає. Мама щасливо усміхається і перестає грати, але останній септакорд, такої тривожний... тане у повітрі мученицькою смертю недорозрішеного звуку, за котрим має слідувати в скорому часі новий, юний звук, мажорний а чи хоча би мінорний, та ... його... – чомусь – немає...

– Ма... – дуже тихо сказав Сашко, майже прошелестів. – Я... Я накупил трусов.

Мама ніжно-питально глядить сину в очі.

– Я накупил трусов своїм...

– Детям?

– Крестьянкам, мама.

– ?..

– Ну, понимаешь... времена изменились...

– Я знаю... – печально промовила мама. – И крестьянкам зачем-то понадобились трусы?.. В твоём имении?..

– Мама, когда они лезят на машины...

– На машины?.. – високі тонкі мамині брови полізли по лобові. Ще вище, вище... – Они лезят на машины?!.. В твоём имении? Крестьянки лезят по машинам... Что за машины ты там развёл, Сашенька мой? Что за сумасшедшие крестьянки у тебя, сыночек?

– Ну да, лезят. На машины. Они на работу на них ездят. Это колхозницы, мама. Непростые крестьянки.

– Кол... Что?

– Колхозницы.

– Непростые крестьянки лезят по машинам... А у нас с папой машины так и не было... Не смогли купить. Дорого. Не успели. Революция... одна... другая. Война. Одна, другая. А та революция... Самая жуткая... Третья! Теперь вот у тебя непростые какие-то крестьянки... образовались... И лезят по машинам... Значит, у тебя в имении много машин... Где ты деньги взял, Саша? Это, надеюсь, честные деньги, сыночек?

Схоже, мама силкувалася зрозуміти хоча би щось, та не могла. И тоді її син рішився:

– Это советские крестьянки, мамочка.

– Совет... Советы? Победили советы? Большевики? Они же убили твоего отца, Саша! Моего мужа... И меня... Сашенька!!!

Мама застогнала.

М'язю стало майже млосно. Як їй пояснити? Як його мамі – пояснити себе, нинішнього?!.. Й увесь оцей новий, абсолютно новий світ... Неможливо. Та М'язь спробував. Адже він такий упертий.

– Мамочка, у меня нет имения... Ни вашего с папой, ни моего собственного.

– Ты в бедности... ну да... я так и знала! – мама заломила над своєю красивою голівкою тонкі білі руки. – Мы же с папой оба... погибли...

– Но у меня... Я... Я – председатель колхоза. Большого. Это общее для крестьян села хозяйство, миллионер.

– У тебя... – таки миллионы?... Сашенька! – несказанно зраділа мама, просто засвітилася уся, як світилася раніше завжди, коли він був із нею, малим.

– Нет, это общие миллионы. Крестьян. Которые вошли в колхоз – то есть своё коллективное хозяйство.

– У них... У крестьян... миллионы? Почему же тогда у них нет трусов...

– Не у всех мама. У мужчин-колхозников – были.

– Но, Сашенька, cher ami... мне неудобно тебе объяснять... Да ты и сам уже такой взрослый... солидный мужчина... Ты же знаешь – должен... Женщинам трусы ещё нужнее, нежели мужчинам!

– Да, мама, конечно, знаю, но...

– Тем более – миллионщицам! Как же... Приёмы... балы... Ой. Что я говорю, это же простые крестьянки... как же всё...

І тут мама задрижала, взявши з роялю срібний портсигар... («Отца! Отец раньше неё убит...») Запалила сигаретку й стала курити, курити... Легкий ніжний дим огортав і огортав її легку, ніжну фігурку. Вона вся вкрилася цим димом: наче шаллю персидською пуховою вкуталась. Й поступово... розтанула. Разом із ним. Із димом.

М'язь стояв товстим червоним круглим бовдурем і не знав, що йому робити далі. Перед ураз зовсім порожнім роялем. Без струн. І роялем – без мами. А тут і рояль щез. І кімната умить почала звільнятися од усіх великих речей і дрібничок. Одна за одною... одна за одною... всі вони відлітали (а чи танули?..) М'язь не міг зосередитися і зрозуміти це явище, як тільки що не могла зрозуміти явищ його життя рідна, така любляча його ма... – ма...

Ось кімната стала вже абсолютно пустою і холодною.

М'язь сіпнувся-кинувся увесь кудись, здригнувся. Сон! Це він просто придрімався. І ГАЗик уже летить селом, зоставляючи далеко за собою у пилюці густої даличини очманівших од автомобільного нахабства зграї яблучанських гусей.

Влетівши-вкотившись до колгоспної контори, М'язь крикнув бухгалтеру:

– Оприходуй! Оплати из колхозной кассы! Проведи. И – быстро!

Шмагонув на стіл папірці-рахунки. Викликав бригадирів і наказав, аби на завтра усі колгоспниці («Слышите! Только колхозницы!») прийшли на ранковий наряд в контору особисто до голови.

Вони прийшли. Злякано м'ялися у дверях. М'язь, викотившись на крильце, яскраво червоніючи, як ніколи, своїм помідорним обличчям, широким жестом показав жінкам на двері у свій кабінет:

– Только по одной чтоб заходили!

...Скоро виходили назад. Теж по одній. Зашарівшись. Опустивши очі долу. А чи то од встиду, а чи то од якогось незвичного щастя. Мовчали. Нічого не говорили іншим, котрі ще покірно стояли у довгій черзі. Усі виходили, притискуючи до грудей якісь бумажні пакунки. Черга рухалась швидко.

Наступного ранку... М'язь под'їхав доволі таки близько до вантажівки, на яку лізли колгоспниці отої самої овочевої бригади. Але що це?! Вони... всі... Знову?!... Без трусів!

Оскаженівший М'язь вискочив із ГАЗика, закричавши на всю горлянку:

– Почему?!!.. Опять!!! Без трусов?!!..

У відповідь почув веселий голос Маньки Безкишко, що вже майже зідралася на борт:

– Ми їх поскладали! Хай собі лежать! Улежуються! Так то ж ми тепер усі в них у церкову ходити будемо! Як збудете... І як в город поїдемо – надінемо, не волнуйтесь так!

М'язь вскипів іще дужче: дівчатам здалося, що ось-ось їхній Помідор-Голова трісне й оті помідорні бризки – навсібіч... А він кричав-волав...

– При социализме, на коммунистический труд и – без трусов! А в коммунизм же вы как пойдёте?!!

– Та... – в'яло махнула рукою Манька з вантажівки, що вже від'їжджала.

Решта колгоспниць мовчки усміхалися. Здається, щасливо.

«Чччёрт... – подумав, якимось ураз обеззброєний голова. – Таки надо эту церковь... Всю! Вообще!.. По всему Союзу! К чччёррртовой матери!..»

...Рвонув у поля. Дорогою згадував, як одразу по війні церкву тут розібрали й зі слізно намолених багатьма поколіннями яблучан кріпкеньких цеглинок, освячених так давно, ізмикитили ферми. Коров'ячі, свинячі. Цегляним боєм загатили щонайбільше у селі калюжі. Ну, так...

І оці... оці жінки... Дівчата навіть! Тепер, коли вже й трусів їм накупив за колгоспний рахунок!.. Про свою «церкову» однак мріють...

...Я ще зовсім маленькою дівочкою, коли краєм вушка уперше в житті почула цю історію з вуст бабусі Акулини, як та переказувала її своїй подружці – моїй бабусі Саніці, якийсь час придивлялася до колгоспниць Яблучного: а цікаво, зараз вони в трусах а чи ні? І як підуть у комунізм?.. Як у церкву колись, ще до війни, ходили: в новеньких трусах? Чи без... А чи в тих іще, трепетно так ізбережених, що М'язь їм усім накупив?..

Яблучное – Ахтирка – Полтава.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

*Телятник Т.М.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: Дяченко-Богун М.М. – д.п.н., професор

З кожним роком постає все нагальніша потреба у збереженні стану навколишнього природного середовища та розробка методів відновлення тих чи інших ресурсів. Все більшого поширення і популяризації зазнає екологічне просвітництво серед широких мас населення. Але досить важко переконати вже дорослу сформовану особистість в аспектах екологічного